

עשר בשביל שתתעשר - מקורות והארות

ענין הפרשת מעשר מהממון דבר גדול מאד...ומותר לנסות במצוה הזאת להשם יתברך, ולעבור על לאו דלא תנסו (לשון מרן ר' יוסף קארו בתשובותיו, אבקת רוכל ג')

פרסומו של המאמר הזה והתוספות שלאחריו ב"פורטל הדף היומי" מוקדש לזכרו ולעילוי נשמתו של חבר-אהוב ואוהב, ידיד נפש ורחמן הרב החכם יוסף ד"ר זילברשץ זצ"ל, מרביץ תורה ברבים בארבע יבשות. נפל פתאום על משמרתו בסאו-פאולו שבברזיל, בערב שבת קודש "וימת יוסף", ב"י בכסלו תשס"ח... חבל על דאבדין ולא משתכחין כמותן.

מסרת המאמר להוכיח שכל ה"ובחונני" הוא רק לאחבר ה"מעשר". באגורה הנוספת. או לחילופין לפני ה"מעשר". ר"בלי חשבון: היינו מעל ומעבר לעשירית של מה שהרווחת כבב. כי: כאן אתה לא רק מנסה, אלא 'תובע', והאמן לי: הוא נותן!! - כי רק כאן אתה מנסה אותו, ובעצם: את עצמך. וההסבר: (1) כי אם אתה נותן מן המשכורת או מאיזה רווח אחר, או ממתנה או מ'זבולון' שקיבלת, הרי במקרה כזה, הקב"ה כבר העשיר אותך! נתן לך עבודה, שממנה אתה מתפרנס, אתה חייב לתת לו מעשר! No big deal!! איפה הניסיון? הרי כמה דלפני איכא בשוקא, שמתים למצוא עבודה, ונאין! (2) ליתן מעשר על מה שהרווחת זו מצוה-הלכה בש"ע כמו להניח תפילין. ואין בה כלל שום ניסיון! - עשית, יופי, לא עשית, זה בינך לקב"ה!! אולם אם אתה נותן "גרש אחד" יותר, ובד"כ, עדיף ליתן לפני שאתה בכלל חולם להרוויח משהו, סתם: לשבור עצמך וליתן סתם, מעל ומעבר, והרבה (!) אזי בטוח ש: (א) אתה בוחן מנסה אותו אם ייתן או לא (ב) מותר לך לעשות זאת (ג) לא רק שמוטר אלא הוא אף מתחנן בפניך שתעשה זאת "ובחונני נא" (ד) ובטוח שייתן, כפי שהבטיח, לפחות פי עשר. (ה) לכן כדאי ליתן כמה שיותר (!) (1) זה "עובד". (2) ובעצם למה לא? הרי באינו זכות אתה מבקש ממנו להיות נחמד אליך ולתת לך כי הוא חנון ורחום? למה הוא חייב לעשות עבורך לפניך משהו הדין, למה שיהיה חייב לתת לך אם אתה לא עושה זאת? תן אתה מעל ומעבר, גם הוא ייתן. לך בדרך, הוא יראה לך שאינך זו הדרך. זיל עביד, ופוק וחזי.

בעמוד 3 מובאים מספר מקורות בפסיקה. שם יש גם הטוענים ש"עשר בשביל שתתעשר" אינו חל על מעשר כספים, אלא רק על תבואה. אולם אין הם סותרים את טענתנו לקמן שכל עניין הניסיון הוא אך ורק על הניתן מעל ומעבר לחיוב המעשר! (מ"ד) א. **תלמוד בבלי מסכת שבת דף קט עמוד א**

בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי: עשירי שבראש ישראל במה הן זוכין?

אמר לו: בשביל שמעשרין, שנאמר (דברים יד, כב) עֶשֶׂר תִּעְשֶׂר - עשר בשביל שתתעשר.

בעקבות שאלת רבי על עשירים דוקא, ניתן ואולי אף נדרש לקרוא את המילה שמעשרין שבתשובתו של ר' ישמעאל בר"י וכן המילים עשר ו-שתתעשר שברדשתו על הפסוק עֶשֶׂר תִּעְשֶׂר - כולן בש"י' ימנית! לפי"ז הפשט הוא כך: העשירים זוכין בעושרם בשביל שְׁמַעְשֶׂרִין את האחרים, והמדרש המובא כהוכחה לכך גם הוא דורש עֶשֶׂר! את האחר. התוצאה היא שה' מעשיר את הנותנים בגלל שהם הולכים בדרךיו כפי שהם מעשירין את האחרים (ראו תענית ט, א להלן). אולם, גם אם נקרא: בשביל שְׁתַּתְעַשֶׂר בש"י' שמאלית, יוצא שמוטר לנו לצפות מן הקב"ה לפי עֶשֶׂר לפחות! לפי ה"ל ולכאורה בניגוד גמור למקובל, הרי הקריאה הנכונה היא (וראו להלן הוכחות נוספות לכך): עֶשֶׂר בשביל שְׁתַּתְעַשֶׂר! או אף: בשביל שְׁתַּתְעַשֶׂר. הסיבה: אם דרשן מוציא פסוק מגדר פשט לגדר דרש, הרשות בידו לשנות גם ניקוד, לפיכך: עֶשֶׂר תִּעְשֶׂר! בעניין זה ראו הקדמתו של הר"י, ר' זאב וואלף איינהארן, ל"ביאור חדש ונפלא" שלו על מדרש רבה, דפוס האלמנה והאחים ראם בסוף מדה כט (עמ' xi): "וכן אותיות שהן ממוצא אחד מתחלפין... זסר"י".

ב. **פסיקתא דרב כהנא** (מנדלבוים) פרשה י' ד"ה [י] עשר תעשר (החלוקה של המדרש ל: א, ב ו-ג שלי. מ"ד)

עשר תעשר (דברים יד, כב): א. שלא תתחסר. ב. עשר שתתעשר. ג. אמר הקב"ה עשר את שלי ואני מעשר את שלך.

את הדעות ב' ו-ג' ניתן, לעניות דעתי, ואולי אף צריך לקרוא, לנקד ולפרש בדרכים הבאות, ובסדר זה:

ב. עשר שתתעשר: 1. עֶשֶׂר שְׁתַּתְעַשֶׂר. 2. עֶשֶׂר שְׁתַּתְעַשֶׂר. 3. עֶשֶׂר שְׁתַּתְעַשֶׂר. כל ה-3 עדיפות על: עֶשֶׂר שְׁתַּתְעַשֶׂר.

ג. אמר הקב"ה עשר את שלי ואני מעשר את שלך:

1. עֶשֶׂר -ש"י' ימנית- את שלי, את העניים שלי, ובתמורה: ואני מעשיר -שוב בש"י' ימנית- את שלך, אותך ואת בני משפחתך.

2. עֶשֶׂר -ש"י' ימנית- את שלי, את העניים שלי, ובתמורה: ואני מעשיר -בש"י' שמאלית כדלעיל- את שלך, אותך ואת בני משפחתך, נותן לך פי עשר.

3. עֶשֶׂר - תן ומעשר לעניים/ללויים את התבואה שלי, כי אני הוא הנותן לך אותה (השווה טור סימן רמ"ז לקמן), ואז מובטח

אתה ש:ואני מעשיר את שלך, את אשר "שליך" - דווקא אחר שעשירתך, כי אז זה כבר אינו טבל.

ז"א: אתן לך פי עֶשֶׂר בתבואה עצמה! ומכאן הקריאה בגמרות לעיל ולקמן: בשביל שְׁתַּתְעַשֶׂר, בש"י' שמאלית.

ולפי זה, אולי דוקא מדרש זה הוא המקור למסורתם של ספרדים, אשר שמעתים קוראים כך בתלמוד: שְׁתַּתְעַשֶׂר!

ג. **תלמוד בבלי מסכת תענית** (סוף דף ח עמוד ב, ו-) דף ט עמוד א

ואמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (דברים י"ד: כב) עֶשֶׂר תִּעְשֶׂר? עֶשֶׂר בשביל שתתעשר.

אשכחיה רבי יוחנן לינוקא דריש לקיש.

אמר ליה (ר' יוחנן לינוקא): אימא לי פסוקיך!

אמר ליה (הינוקא לר' יוחנן): עֶשֶׂר תִּעְשֶׂר.

אמר ליה (הינוקא ממשך ושואל את ר' יוחנן, ראו נא רש"י): ומאי עֶשֶׂר תִּעְשֶׂר?

אמר ליה (ר' יוחנן לינוקא): עֶשֶׂר בשביל שתתעשר.

אמר ליה (הינוקא לר' יוחנן): מנא לך?

אמר ליה (ר' יוחנן לינוקא): זיל נסי.

אמר ליה (הינוקא לר' יוחנן): ומי שרי לנסוייה להקדוש ברוך הוא? והכתיב (דברים ו, טז) לא תנסו את ה'!

אמר ליה (ר' יוחנן לינוקא): הכי אמר רבי הושעיא: חוץ מזו! שנאמר (מלאכי ג, י): הביאו את כל המעשר אל בית

האוצר ויהי טרף בביתי ובחונני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי

לם ברכה עד בלי די. מאי עד בלי די? אמר רמי בר חמא אמר רב: עד שְׁיִבְלוּ שפתותיכם מלומר די.

אמר ליה (הינוקא לר' יוחנן): אי הות מטי התם להאי פסוקא - לא הוית צריכנא לך ולהושעיא רבך.

ניתוח הסוגיא:

1. אמר ליה (הינוקא ממשך ושואל את ר' יוחנן): ומאי עֶשֶׂר תִּעְשֶׂר? כבר כאן מתגלה חריפותו של הינוקא. נראה שכבר יודע מלימודיו

שייתור - צריך להידרש. הוא חשב: הרי למדתי היום פסוק שיש בו ייתור! ומבקש: ילמדני נא ר' יוחנן משמעותו. (עוד על חריפותו בסוגיא

הבאה בגמרא, מייד לאחר זו שלנו). ואולי דוקא משום כך, יש כאן שוב "אמר ליה". ראשית הַשִּׁיב לר' יוחנן על שאלתו מה למד, ועתה פונה

אל ר' יוחנן בשאלה.

2. אמר ליה (ר' יוחנן לינוקא): עֶשֶׂר בשביל שתתעשר. זה מה שנדרש מן הייתור.

3. אמר ליה: מנא לך? בשתי מלים אלה מתגלות זייעותיו, חריפותו, וגם דרך לימודו הנכונה של הילד. מנא לך? הוא שואל. מי אמר לך

ר' יוחנן, לדרוש זאת דווקא כך? אולי אחרת? והרי יש לפחות ארבע דרשות אחרות על ייתור זה. בהלכה: (א) מס' ר"ה (ח,א) עֶשֶׂר

תעשר, בשני מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן. (ב) עֶשֶׂר מן המעשר: הנותן מעשר ראשון ללוי חייב לראות

שהלוי ייתן את "המעשר-מן-המעשר" לכהן. (ג) עֶשֶׂר ושוב תעשר. זה המקור ל"המבזבז - אל יבזבז יותר מחומש". ובאגדה: (ד) "שלא

תתחסר". טוען איפוא הילד הלמדן: אם זה נדרש אחרת כ"ל, ואף לנפקא-מינא הלכתית, הא צטרך להא ולא לדרשתך! ואם יש לך

ר' יוחנן, אולי, מסורת שדווקא דרשתך זו היא הדרשה, אם כן, ספר נא לי מה המקור. זו מנא לך? זיכני ה"ית לכוון לדעתו של אחד

מאבות משפחתנו, ר' יהודה ליוואי בן בצלאל מפראג. הן בשאלות ה"ל בספרו "גבורת ארי". (ציטוטו בעמ' 2 למטה.)

4. אמר ליה: זיל נסי. למה התכוון ר' יוחנן באומרו לילד: זיל נסי? איך, מדוע ובמה ינסה? -

- א. הילד הוא לפני גיל מצוות, כי אנו רואים שעדיין לא הגיע למלאכי: בן חמש למקרא, בן עשר למשנה. אינו חייב במעשרות.
- ב. אין לו ממה לעשר. הוא אינו מגדל תבואה, וגם אינו מרוויח כסף (שגם עליו יש חיוב: 'מעשר כספים').
- ג. אלא, מוכרחים לומר, שר' יוחנן דודו אחי אמו, מתכוון לחנוכו במצוות. מדין חינוך הוא צריך גם ללמוד בפועל לעשר. ועל כן אומר לו: מן הפרוטות שקיבלת מאמך, אחותי, אלמנת אביך ריש לקיש, כדי לקנות ממתיקים, תן מעשר וראה שה' ייתן לך עושר, או לפחות פי עשר! או אולי מן הכרם, או מן הפירות אשר בוודאי ניתנו לך לאחר שעושר עליי אמן, ואין בהן כבר מצוות המעשר הרגילה.
5. אמר ליה: ומי שרי לנסוייה להקדוש ברוך הוא? והכתיב (דברים ו,טז) לא תנסו את ה'! בשומעו את זיל נסי, תופס כנראה הינוקא את כל החישובים של ר' יוחנן ב-4 דלעיל. וכאן מבריק הינוקא שוב. הוא עצמו כבר בדרגת 'דורש' פסוק: לא תנסו, שלמד כבר בתחילת דברים. בפשט שם הרי אין עניין של לנסות בשכר של מצוות, או בציפייה להתעשרות וכו'. שם הרי מדובר על היש ה' בקרבנו וכו', במובן של משה ומריבה! והוא עושה לעצמו חשבון:
- א. יודע הוא בוודאי שיש מצוות חינוך, ואולי כבר עושה זאת. מתאמן, ואף עוזר לאמו האלמנה (אחות ר' יוחנן!) בהפרשת תר"מ.
- ב. מבין שלא למעשרות הרגילים התכוונה הדרשה 'בשביל שתתעשר'. כי בהם, אין לנו רשות לנסות, כמו בכל שאר מצוות. כבר למד: מצוות מקיימים לישמן. אם אני חייב בציצית, בסוכה או במעשר, אני מקיים, כי ה' ציווה.
- ג. ומה כאן הניסיון, הוא שואל, הרי כבר העשיר אותנו הקב"ה? הוא נתן לנו מטר, ולכן, ב"ה, יש לנו תבואה ופירות שמהם אמה חייבת ככל מצוה ועושה בפאה, בלקט, בעוללות וכו' וגם בתר"מ? מה שאנו מקיימים מצוות מעשר בביתנו ממה שכבר ניתן לנו וצמח לנו בשדה - הרי בזה אין שום ניסיון לעתיד. הקב"ה כבר העשיר אותנו מקודם, הלוא כן?! אזי, או שאני מטיל ציצית, יושב בסוכה ומפריש מעשרות, או לא! הרי יכול בהחלט להיות שלא ירד גשם, ותהיה בצורת? שאמא תהיה מחוסרת-עבודה, ולא יהיה אפילו ממה לעשר!
- ד. ועיקר חריפותו היא כאן. חושב הינוקא: אמרת זיל נסי. ז"א, שאתה, דודי ר' יוחנן, אומר לי מפורשות, לנסות את ה' ממה שאינני חייב! מהמעט שניתן לי במתנה. נכון שגם העני המקבל צדקה, חייב כנראה, במעשר כספים, ואולי גם בעניין זה חייב אני להתחנך. אבל הרי אינני חייב במצוות. מכאן, שהסכום הקט שבידי, ביחס לחיוב האמיתי שעדיין אינו מוטל עלי, הוא אותו ה"אקסטרה", הנוסף והמיוחד שמעבר לחיוב, מעל לחיוב! ועל כך רומז אתה לי ב"זיל נסי"! טוב ויפה! הבנתי! מותר לי לנסות בנתינת "מעשר על החשבון"! כל הנ"ל מסתתר בשתי המילים שלך: זיל נסי. אם כן, שואל אף אני: והכתיב (דברים ו,טז) לא תנסו את ה'! חייב איפוא להיות מקור לכך שמותר לי, מעבר לחיובי הרגיל במעשר, לתת "מעשר" על חשבון העתיד לבוא לי מידי הקב"ה! ורק אז, אומנם, יהיה זה ניסיון מושלם ואמיתי. מוכרח איפוא להיות שהתכוונת, ר' יוחנן, שאם אני נותן יותר מעשירית, מעבר לחיוב, עכשיו מותר לי לצפות שהקב"ה יהיה חייב לי, ולפחות פי עשר! ועל כך, ורק על כך, שואל אני: מניין לנו שמותר לנסות לכתחילה בצורה כזאת? ויותר מזה, איך זה נדרש מן הפסוק הזה? כל הנ"ל מסתתר איפוא בעומק של המילים אשר בפי הינוקא: ומי שרי לנסוייה להקדוש ברוך הוא? והכתיב (דברים ו,טז) לא תנסו את ה'!
6. אמר ליה: הכי אמר רבי הושעיא: חוץ מזו, וכו' על כך עונה לו ר"ה, המקור הוא בפסוק במלאכי. אחרון הנביאים. שם הקב"ה לא רק מתיר, אלא אף מבקש, ובחזונו נא, שנתן מעל למעשרות המחוייבים בדן, כדי לנסותו שיעשירנו. הרי הקב"ה טוב ומיטיב. הוא גם רוצה שלאדם יהיה "טוב לו ומיטיב לאחרים" (השווה הלכות ברכת היום והמיטיב על שינוי יין, שנאמרת [לרוב הפוסקים רק] אם אחר שותה עמך!).
7. אמר ליה: אי הות מטי התם להאי פסוקא - לא הוית צריכנא לך ולהושעיא רבך. מה הפשט? "הומור" בתלמוד? "עקיצה" ח"ו? לא ולא. לאחר ששמע את הפסוק במלאכי, מבין הינוקא בפקחותו, שאם היה מכיר את הפסוק, היה מגיע מעצמו לדרשה (על הפסוק שבחומש דברים) ש"עשר תעשר" הוא "עשר - בשביל שתתעשר". אף הסוגיא המובאת מייד לאחר מכן מוכיחה שהילד הזה יודע היטב שאין דבר בנביאים ובכתובים שאינו רמוז בתורה. ומסתבר שדווקא משום כך באה היא מייד לאחר משפט מסיים זה של סוגייתנו. והנה, עתה שומע מדודו שה' אומר בפיו של אחרון הנביאים מלאכי: הביאו את כל המעשר אל בית האוצר. והוא שואל עצמו מנין מעשר זה שמביאים לבית האוצר? הרי אין דבר כזה! הרי למדתי בחומש שמעשר ראשון - הוא ללוי, מעשר שני בשנים א', ב', ד' ו-ה' של שמיטה - אוכלים בירושלים, וכשאי אפשר או כשאין בימ"ק - פודים, מעשר עני בשנים ג' ו-ה' של שמיטה - לעני, ומעשר מן המעשר - לכהן! אלא וודאי, כאן מדובר אך ורק על מעשר אחר: כזה, שמנסים בו את ה' ומתעשרים! מין "מעשר-על" שדווקא בגלל שנותנים אותו לעניים ללא חשבון ומעל ומעבר לחשבון, הרי זה כאילו מביאים אותו אל בית האוצר של הקב"ה. מאוצרו זה מביטיח ה' שיריק לנו ברכה עד בלי די! או לפחות פי עשר! ועל זה טוען בפני דודו: בגלל היתור שב'עשר תעשר', ובעקבות הפסוק המפורש במלאכי הרי הייתי מגיע בעצמי אל הפשט הדרשני-רוחני שבפסוק שבדברים. אולם עדיין לא הגעתי אל מלאכי בביה"ס! אנו רק בחומש דברים!
- ולכן הפשט העמוק והמדויק בדברי הילד הוא: אי הות מטי התם, אם, בלומדי את מלאכי הייתי מגיע לשם, לפסוק שציטטת, הרי מייד הייתי שב במחשבותיי להאי פסוקא, לפסוק ההוא שבדברים! - ואז בהחלט לא הוית צריכנא לך ולהושעיא רבך! הייתי מבין זאת מעצמי. כפתור ופרח. מה גם, שעל ידי כך, אין דרשה זו סותרת את יתר הדרשות ההלכתיות על ייתור זה (שהוזכרו ב-3 לעיל). כי זו היא דרגה יותר גבוהה. מעבר להלכה. לפני משורת הדין.
8. וברוך ה' שכיוונתי לדעת גדולים. כשהייתי בארץ ישראל בסיון-תמוז ה'תשס"ה, זכיתי, והראה לי שאר בשרי, ר' גילעד וידר נ"י מהדר גנים, פתח תקוה עיה"ק, ספר בנושאי מעשר כספים, שחיבר אחד הדיינים מביה"ד של הרב וואזנר בב"ב עיה"ק, ושם אמנם מוזכר במפורש שהניסיון הוא רק בין המעשר לחומש.
9. לפי דרכנו דלעיל בקריאת הסוגיא בתענית, ולפי מקורות המובאים בנספח לקמן, אם הניסיון הוא אומנם רק מעבר למעשר שאדם מחוייב בו, ייתכן שנוכרח להסיק שנתנית המעשר הזאת בכספים, המְנִסָּה, היא אומנם לא מדאורייתא ואולי אף לא מדרבנן. אלא מנהג 'חסידות' מומלץ בלבד.
- מהר"ל גבורת ארי מסכת תענית דף ט עמוד א** (ההדגשות ומה שבסוגריים שלי, מ"ד) מאי דכתיב עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר. וקשה לי הא צטרך להא דרשינן בפרק קמא דראש השנה (דף ח') עשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשה בהמה ואחד מעשר דגן ונפקא לה מינה דאין מעשרין מן החדש על הישן כמו במעשר דגן. ונראה לי דאם כן ליכתוב רחמנא עשר עשר מאי עשר תעשר שמע מינה עשר בשביל שתתעשר. וכחאי גונא אמרינן לעיל (דף ג') אם כן ליכתוב רחמנא או הסך הסך או נסך נסך מאי הסך נסך כו'. ובכמה דוכתינן נמי אמרינן הכי. מכל מקום קשה לי אימא כולה קרא לעשר בשביל שתתעשר אתא דהאי לישראל דתעשר כדי שתתעשר משמע. להכי לא קאמר קרא עשר עשר שני פעמים. ואכתי מנלן דבשני מעשרות הכתוב מדבר ושמא אי כתב רחמנא עשר עשר ב' פעמים הוי נמי נפקא ליה מיניה כדי שתתעשר ומדשני קרא דביבוריה שמע מינה תרתי. אמר ליה מנא לך הא. קשה לי הא קרא קדריש מדכתיב עשר תעשר ועוד הוא בעצמו (הינוקא) שאל ליה מאי עשר תעשר ולבתר דאמר פירושא דקרא פריך ליה מנא לך. ועוד אמאי השיב לו זיל נסי הוה ליה למימר האי קרא דאייתי במסקנא בחזונו נא בזאת. ויש לומר מדהשיב לו בלישנא עשר בשביל שתתעשר משמע דלאו למימרא שהבטחה היא זו. שבשכר מצות מעשר תזכה להתעשר. וכדאשכחן בהרבה מצות שמתן שכן בצידי. ותני ריש פרק קמא דפיאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב. אלא הכי קאמר דכאן חידש קרא שתתעשר אתא דהאי לישראל דתעשר כדי שתתעשר משמע על מנת שתתעשר. והיינו אפילו כדי לנסות דאילו בלא ניסיון בכל המצות שרי לעשותה על מנת שיבא לו טובה בזכותו, וכדאמרינן בפרק קמא דראש השנה דף ד' האומר סלע זו לצדקה כדי שיחיה בני כדי שיזכה בה לחיי העולם הבא הרי זה צדיק גמור. והיינו דקאמר ליה עשר בשביל ניסיון על מנת שתתעשר. משום הכי פריך ליה מנא לך הא, דילמא קרא הבטחה הוא ולא להתיי נסיון אתי? והשיב ליה ר' יוחנן זיל נסי, ולהלכה למעשה אני אומר לך! ושפיר דמי דאין לגמגם בדבר זה דודאי שרי. והשתא פירש לו התינוק קושייתו הא כתיב לא תנסו והשיב לו חוץ מזו:

מקורות נוספים, "בעד" (ר'נגד?) הנ"ל והארות:

טור יורה דעה סימן רמז.... ואל יעלה בלבו עצה לומר איך אחסר ממנו ליתנו לעניים כי יש לו לדעת שאין הממון שלו אלא פקדון לעשות בו רצון המפקיד וזה רצונו שיחלק לעניים ממנו וזהו החלק הטובה שיהיה לו ממנו כדכתיב והלך לפניך צדקך. ועוד כי הדבר בדוק ומנוסה כי בשביל הצדקה שנתנו לא יחסר לו אלא אדרבה תוסיף לו עושר וכבוד כדכתיב (ד"ה ב' לא) מהחל התרומה לביא בית ה' אכול ושבוע והותר עד לרוב כי ה' ברך את עמו וכתוב (מלאכי נ') הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בבית ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם מאובות השמים והריקותי עליכם ברכה עד בלי ואמרו חכמים בכל דבר אסור לנסות את ה', חוץ מדבר זה, כדכתיב ובחנוני נא בזאת.... בית יוסף יורה דעה סימן רמז ד ומ"ש ואמרו חכמים בכל דבר אסור לנסות את ה' חוץ מדבר זה וכו'. בפרק קמא דתעניות (ט). ומיהו משמע התם דבמעשר דוקא הוא דשרי לנסוי, אבל בשאר צדקה לא:

שר"ת אבקת רוכל, הרב יוסף קארן, סימן ג ד"ה אשר שאלתני

.... ענין הפרשת מעשר מהממון דבר גדול מאד עד שאמרו חז"ל / שבת ק"ט ע"א / עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר ומותר לנסות במצוה הזאת להשי"ת ולעבור על לאו דלא תנסו כו' כמפורסם בפ"ב ממסכת שבת ובכמה מקומות בתלמוד ובקום עשה... ולענין לקנות מצוה בבית הכנסת, אם ממעות המצוה שקונין נותנים לעניים גם זה מותר ולענין לפרוע מסים מהמעשר דבר פשוט הוא זה שאין לו לפטור עצמו מחיוב ממנו בממון מעשר נאם הצעיר יוסף קארן:

רמ"א בשולחן ערוך יורה דעה סימן רמז סעיף ד הצדקה דוחה את הגזירות הקשות.... הגה: והיא מעשרת (לא מנוקד! מ"ד), ואסור לנסות הקב"ה, כי אם בדבר זה, שנאמר: ובחנוני נא בזאת וגו' (מלאכי ג, י). (טור מגמרא פ"ק דתענית). וי"א דוקא בנתינת מעשר מותר לנסות הקב"ה, אבל לא בשאר צדקה (ב"י דכך משמע מש"ס שם).

פתחי תשובה יורה דעה סימן רמז ס"ב ב

(ב) בנתינת מעשר - עיין בשאלת יעב"ץ ח"א סימן ג' שהשיג על הרמ"א דמדבריו משמע דבמעשר כספים דנהוג עלמא האידינא קאי. ובאמת ז"א + זה אינו+, שלא נאמר זה על מעשר כספים דלא שרי לנסוי ביה דאינו אלא צדקה ע"ש וכ"כ הגאון בעל של"ה והוא בדפוס א"ד דף רמ"ב דדוקא במעשר תבואה הוא דשרי לנסות, אבל לא במעשר כספים ע"ש וכן הסכים בספר משנת חכמים הלכות יסודי התורה דף י"ז ע"א ע"ש:

שר"ת שאילת יעבץ חלק א סימן ג

.... ומכלל דברינו נאם נלמד שאין לזה דין מעשר שהנזהר בו ודאי מתעשר.... ולפי מה שהוכחנו אינו, שלא נאמר זה על מעשר כספים ולא שרי לנסוי ביה, דאינו אלא צדקה, ושיעורו מדברי חכמים הוא, או הל"מ כשאר שיעור תורה. שר"ת שאילת יעבץ חלק ב סימן קיט ד"ה (ג) ולשלישיה [זה חזק וחקיקף, ומתייחס לתוס' על הדף...]. (ג) ולשלישיה.... אכן לענין פירושו. לא אוכל להסכים עמך שכבר הבאתי ראיה ברורה שמעשר כספים (לפי שבדאי אינו מן התור'. כמו שהרביתי בראיות בספר ש"ע (ס"ו) ושם הגהתי בספרי להביא לו עוד סמך מתוספתא דת"י. עה"פ ואשה אחת צעקה א"א. ע"ש) אינו בכלל ההבטח' של תעשר בשביל שתתעשר.... ולעולם מעשר כספים וכל דכוותיה אינו מן התור' אלא אסמכתא בעלמא היא. . . . אך לא לטרוח בפלפולים כדרך בחורים בשיבות, שאין כוונתם אלא לקפח, ואני תפלה לנורא עלילה עיניו לטובה עליך יפקח, כחפץ הקן ולק"ח, יעב"ץ.

שר"ת שאילת יעבץ חלק ב סימן קנג ד"ה השלישי בח"מ .... וכל אדם מישראל מוחזק בקיום מצות מעשר כספים....

שר"ת שבות יעקב חלק ב סימן פו ד"ה תשובה שאלה

.... וסתם המקבל עליו ליתן מעשר כספים יש לזהר בו כדין מעשר ממש וכמ"ש בתשובה אחרת ואז יקויים בו עשר בשביל שתתעשר אם לא יפתח לכם וכו' הקטן יעקב.

שר"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא - י"ד סימן קצח ד"ה ואומר אני

.... לכן אומר אני אף בדבבלי שם בכתובות ילפינן הא דלא יבזבו יותר מחומש מקרא דעשר אעשרנו לך סובר הירושלמי דגם קרא דעשר מעשר כיון דדרשינן מיניה גמ מעשר כספים גם כן רמוזי מרמז עשר תעשר - שני מעשרות - דהיינו חומש....

שר"ת תשובה מאהבה חלק א סימן פז ד"ה הנה אם

.... דברי מהר"מ רוטנבורג דפוס פראג סימן ע"ד וז"ל מעות מעשר יראה אחרי שהחזיקו לתתם לעניים אין לשנות למצוה אחרת דנראה כגזול עניים דאעפ"י שאינו מן התורה (וה"תשובה מאהבה" מדייק שלפי מהר"מ ---מזה שלא הוסיף: ולא מדרבנן--- שהמנהג עושה זאת, או הוא דרבנן) אלא מנהג, הא קיימ"ל דברים המותרים ואחרים נהגין בהן איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם שנאמר לא יחל דברו ולא יחל מדרבנן כדאייתא פרק אלו נדרים.... מעשר כספים.... בודאי אינו לא מדאורייתא ולא מדרבנן כ"א מנהג שנהגו בני גולה.... חיובא מיהו טובא איכא דלא יהא אלא דברים המותרים וכו' כאשר זכר מהר"מ הנ"ל בעצמו.... ה"ק אלעזר פלעקלס החובק"ק ג"ט [=גויטיין, Kojetín, שבמורביה. עיר הולדתו של אבי משפחתנו, ברוך בענדיט, בעל כסף נבחר על 160 (=כס"ף) סוגיות הש"ס] ואגפ"י יע"א

שר"ת חתם סופר חלק ב (י"ד) סימן רלא ד"ה ברמ"א בהגה'

.... אלא יען דהך מעשר כספים אינינו חיוב ממש יש מפרשים ויש שאינם מפרשים וא"כ בודאי אי לא היה נוהג להפריש מעשר מי יתבענו ומי יכפנו.... הנלל' ד כתבתי וחתמתי שמי. בכפר רסאיסדארף יום ד' ר"ח אב תקצ"ג לפ"ק.

שר"ת תשובה מאהבה חלק א סימן פז ד"ה והנלל' בביאור

.... אלא דהכי קאמר: אין לי אלא מעשר "תבואת זרעך" - שכרו העושר, ועל זה קאמר הכתוב "עשר תעשר" - עשר בשביל תתעשר; מנין לרבות אף מעשר כספים, למי שנוהג בו, שמתן שכרו העושר? על כך אמר: תלמוד לומר: את כל וכו'. ועיין כל הדיבור. תוספות אינו מדבר, כי אם ממתן שכר ולא מחיובא כלל! ועל-כן לא מייתי תוספות בפסקיו מידי מיניה! דמדנא, לא איירי כלל שיהיה חייב במעשר; אך למי שנוהג במעשר, מתן שכרו שוה כמו גבי מעשר תבואה, דשכר - עושר!....

שר"ת יהודה יעלה חלק א - י"ד סימן שלד ד"ה ונחזי אנו

.... במדרש תנחומא פ' ראה ובילקוט שם רמז תתצ"ב דרשו חז"ל ע"פ בישעיה כ"ד והארץ חנפה וכו' חלפו חוק מעשרות הפרו ברית עולם ברית אבות לפיכך משה מזהיר על ישראל עשר תעשר נצור בני תורת אביך וכו' א"ר הונא אבות הראשונים הפרישו תרומות ומעשרות. אברהם הפריש תרומה גדולה שנאמר הרימותי ידי וכו' יצחק הפריש מעשר שני שאמר ויזרע יצחק וכו'.... ולמה מדדו בשביל לעשרו וכו' יעקב הפריש מעשר ראשון שנאמר וכל אשר תתן לי וכו' הפריש שבטו של לוי א' מעשר' שבטים וכו' ואל תטוש תורת אמך אומתך הוא שדוד אמר בתהלים מ"ם ותורתך בתוך מעי וכו' יבא עלי אם ירד דבר לתוך מעי אלא כשהוא מעושר הה"ד בד"ה א' כ"ז ועל אוצרות בית המלך עזמות בן עדיאל ועל האוצרות בשדה בערים ובכפרים ובמגדלים יונתן בן עוזיהו. לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר וכו' עשר בשביל שתתעשר עשר כדי שלא תתחסר וכו' וא"ר אבא רמז לפרגמטיטין ולמפרשי מים /מים/ שיהיו מפרשינן א' מן עשרה לעמילי תורה וכו' עכ"ל המדרש וצע"ג.... אבל באברהם כתיב ויתן לו מעשר מכל דייקא גם מעשר בהמה גם מעשר כספים במשמע וכן ביעקב וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך וכל דייקא.... אבל ה"ט דפי' אוצרות המלך היינו שבביתו כסף וזהב הרי דגם מכספים עישר דוד.... ודינו כדברים המותרים ואחרים נהגו בה איסור וכן עיקר כנ"ל ואז"ל כ"מ שהלכה רופפת בידך פוק חזי מה עמא דבר. וכפי הידוע מדור לדור אך ורק מיעוטין הן יחיד סגולה שנוהגים בו בזה"ז ולא רובא דעלמא. ועל"פ מי שמנהג אבותיו בידו אל תטוש תורת אמך כתיב.... הק' יהודא אסאד

שר"ת רבי עזריאל הילדסהיימר חלק א - י"ד סימן רכ ד"ה (א) מקור

.... פ"ק דבב"ק ובמס' ערכין ומדרש כי תבא פסוק: ברוך אתה בעיר וכו' הובא בשל"ה (דפוס אמסט"ד דף רס"ב ע"א) וז"ל: אמר ר' יצחק שלא יאמר אדם אלו נתן לי אלקי' שדה הייתי מוציא מעשרות מתוכה אלא אם אין לו שדה יתן ממה שיש לו בעיר.... ואם הוא דאורייתא או דרבנן או רק מנהג רבו הדעות. דעת מהר"ל.... סובר דהוא דאורייתא.... ודעת הב"ח.... דאפי' דרבנן אינו.... הס"ז.... דעתו שהוא דרבנן גמור.... כלם כאחד עונים ואמרים שהוא חיוב גמור המוטל על גברא אם יזמן לו הש"ב עושר והון, והיינו בפעם ראשון חומש הקרן (ע"פ ירושלמי הנ"ל) או על"פ מעשר הקרן ואח"כ מהירוח.... תמחול להראות מכתב זה לידידינו הנגיד הנ"ל עם אלף דרישות שלום. והי' זה שלו' מנאי יוסף כאחיק דבק. הק' עזריאל הילדסהיימער.